

રસોડાનું મસોતું

--'હરીશ્ચંદ્ર'

રસોડામાં મસોતા વીના કાંઈ ચાલે? ઘડીભર નહીં ચાલે. પણ હવે આ મસોતું બદલવાનું થયું છે. મસોતાથી તપેલું પકડી ભાતમાંનું પાણી નીતારતાં હું આજે દાઝી. હવે સાવ જરી ગયું છે. કેટલા વખતથી વાપરું છું! મારી મા આવેલી ત્યારે પોતાનું જુનું બ્લાઉઝ મુકી ગયેલી. ફાટી ગયેલું. મેં તેને મસોતા તરીકે વાપરવા રસોડામાં લીધું.

આ મસોતા તરફ જોતાં-જોતાં મને મા બહુ યાદ આવી. તેવામાં ઘંટી વાગી. મેં જઈને બારણું ખોલ્યું.

‘અરે, જાનકી! અત્યારે?’

જાનકી અમારી કોલોનીમાં જ રહે. બહુ કામઢી બાઈ. રસોડામાં અને ઘરકામમાં એટલી બુડેલી રહે, કે કોઈને ત્યાં જવાનો એને ક્વચીત જ સમય મળે.

મેં એને બેસાડી. થોડી અહીં-તહીંની વાતો કરીને એ બોલી, ‘તમે મને અંગ્રેજી શીખવશો? રોજ નહીં, તોય એકાંતરે દીવસે હું તમારી પાસે શીખવા જરુર આવીશ.’

‘જરુર શીખવીશ. પણ તને આ અંગ્રેજીનો નાદ ક્યાંથી લાગ્યો?’

‘મને લાગે છે, મારે અંગ્રેજી શીખી લેવું જ પડશે. તેના વીના નહીં ચાલે. છોકરાં હવે મોટાં થયાં. નીશાળનું લેસન કરતાં એમને કાંઈ-કાંઈ પુછવાનું હોય; પણ બળ્યું ઈંગ્લીશ મીડીયમ! મારી કાંઈ ચાંચ બુડે નહીં. નાનકી તો હવે કહી દે છે, મમ્મી તને કાંઈ નથી આવડતું.’

હું પોતે પણ વીચારમાં પડી ગઈ. હજી કાલની જ વાત. મારી દીકરી દસ દીવસની એક કમ્પ્યુટર શીબીરમાં જઈ આવી. મેં પુછ્યું, ‘ત્યાં તમે શું-શું શીખવ્યું?’ ત્યારે તેણે મારું મોઢું જ તોડી લીધું--‘તને કમ્પ્યુટર બાબત એક દોકડોય સમજાશે કે?’ અને જેવા ડેડી આવ્યા કે ઉછળી-ઉછળીને કલાકેક સુધી તેણે એમને શીબીરની બધી વાત કરી. મને થયું, જાનકીની જેમ મારે પણ કમ્પ્યુટર શીખવા જવું પડશે.

જાનકી ગઈ અને હું રસોડામાં આવી. પેલું મસોતું. મને ફરી માની યાદ આવી. આજકાલની મમ્મીઓ તો થોડું-ઘણુંયે શીખેલી હોય; પણ ત્યારે તો ભણેલી મમ્મીઓ બહુ ઓછી. મારી મા માત્ર ચાર ચોપડી ભણેલી. નીશાળના લેસનમાં એને કાંઈ પુછી શકાય એવો સવાલ જ નહીં. એટલે અમે મોટા થતાં ગયાં તેમ ખાવાપીવા સીવાયનો મા સાથેનો આવો વ્યવહાર બહુ ઓછો થતો ગયો.

મને એકદમ યાદ આવ્યું. એક વાર નીશાળમાં પહેલી આવી. મને ઈનામ મળ્યું. સમારંભમાંથી પાછી આવી ત્યારે મા મારી વાટ જોતી બારણામાં જ ઉભેલી. હોંશથી તેણે પુછ્યું, ‘શું ઈનામ મળ્યું?’ પણ મારું તેના તરફ ધ્યાન જ નહોતું. હું તો દોડતી ઘરમાં જઈને ડેડીને ઈનામ બતાવી બધી વાત કરવા લાગી. મને ત્યારે ખ્યાલ જ નહોતો આવ્યો કે આ રીતે વર્તવું એ માનું અપમાન છે.

આજે હું પોતે મા બની છું, ત્યારે મને આ બધું સમજાય છે. રાતે પથારી ભીંજવી હોય એટલે નાનું બાળક રહે, ત્યારે ગાઢ નીંદરમાંથી ઉઠીને તેનાં બાળોતીયાં બદલવાં, તેને થાબડી-થાબડીને ફરી સુવાડવું, ક્યારેક કજીયે ચડે, ત્યારે તેડીને પુચકારતાં-પુચકારતાં ક્યાં સુધી ઓસરીમાં આંટા મારવા, જરીક મોટું થાય પછી તેને ખવડાવવા તેની પાછળ-પાછળ ફરીને લાડ કરવાં, વારે વારે તેના શેડા લુંછવા, માંદુ પડે ત્યારે ખાધા-પીધા વીના ઉચક જીવે તેની સારવારમાં લાગવું--આ બધું મા કરે છે, તે મેં જાતે અનુભવ્યું. તેમ છતાં છોકરાં મોટાં થાય ત્યારે બાપ તરફ જ કેમ વધુ ઢળે છે? અને મા જો મારી મા જેવી અભણ હોય, તો તો તેની ઉપેક્ષા જ કરાય છે!

મને મા પ્રત્યે એકદમ લાગણી થઈ આવી. થયું, જઈને એની માફી માગી આવું કે તારી સાથે મારે આવી રીતે વર્તવું જોઈતું નહોતું; પણ કદાચ હું જઈને આવું કહું તો એ હસી જ કાઢે અને મારા માથે ને વાંસે એનો પ્રેમાળ હાથ ફેરવે.

તેવામાં ઘંટી વાગી. બારણં ખોલ્યું તો મારી પડોશી અરુણા.

કહે, 'હજી તું તૈયાર નથી થઈ? ત્રણ વાગી ગયા !'

વીચારમાં ને વીચારમાં સાવ ખોવાયેલી હું તો સાવ ભુલી જ ગયેલી ! મારા બાબાને અને તેની બેબીને નીશાળમાંથી લાવવાનાં હતાં. પહેરેલે કપડે જ હું નીકળી ગઈ. નીશાળ છુટી ગઈ હશે અને છોકરાં ક્યાંક પાછાં આઘાં-પાછાં ન થઈ જાય ! ન કપડાં બદલવા રહી; ન માથું ઓળવા. મા નહોતી બની, ત્યારે આવે વેશે બહાર નીકળતાં હું દસ વાર વીચાર કરત.

હું ઝટઝટ ચાલતી હતી; પણ અરુણા પાછળ પડી જતી.

પુછ્યું તો કહે, 'પગ મોચવાયો છે'

'ક્યાં ?'

તો કહે, 'સાયકલ પરથી પડી ગઈ.'

'તું વળી સાયકલ પર ક્યાંથી ?'

તો કહે, 'સાયકલ શીખું છું. આવતા વરસે બેબીને સેન્ટ ઝેવીયર્સમાં મુકવી છે. બહુ દુર છે. એટલે સાયકલ શીખી લીધી હોય તો ઠીક પડે.'

ફરી મને મારી મા યાદ આવી. અમે મોટા થયાં, તોયે એનું કર્તવ્ય ક્યાં પુરું થયેલું ? પરીક્ષા અમારી; પણ સાથે જ માની પણ. અમારી ખાવા-પીવાની, ઉઘવા-ઉઠવાની વીશેષ કાળજી ત્યારે તેણે જ રાખવાની. રાતે મોડે સુધી વાંચીએ ત્યારે મઘરાતે ઉઠીને ચા એ જ બનાવી આપે. એલાર્મ રાખીને સુઈએ; પણ એલાર્મ સાંભળીને ઉઠીએ નહીં, ત્યારે મા જ એલાર્મથી જાગીને અમને પ્રેમથી માથે હાથ ફેરવી ઉઠાડી જાય. અમારા કોઈ વાંક માટે સાંભળવાનું એને જ.

મને યાદ છે, મારો નાનો ભાઈ એક વાર નપાસ થયો. તો ડેડીએ ઉકળાટ મા ઉપર ઠાલવ્યો : 'તું શું કરે છે ? છોકરા ઉપર ધ્યાન પણ નથી રાખતી ? રખજ્યા કરે છે કે ભણે છે, તેનું ધ્યાન મા ન રાખે તો કોણ રાખે ? અમે તો આખો દીવસ બહાર હોઈએ !'

મસોતું તે જ મા ! બન્નેમાં શો ફરક ? ભાતમાંનું પાણી નીતારતાં, શાક હલાવતી વખતે તાંસળું પકડતાં, ઘડી-ઘડી હાથ લુછતાં મસોતું જોઈએ જ. મસોતા વીના ન ચાલે. મા વીના પણ ન ચાલે; છતાં માનું સ્થાન મસોતા બરાબરનું જ ?!!

(શ્રી. કુપ્પીલી પન્નાનીની તેલુગુ વાર્તા પરથી...) વીણેલાં ફુલ ભાગ : ૧૫માંથી સાભાર...

--'હરીશ્ચંદ્ર'

સંપર્ક : c/o 'ભુમીપુત્ર' કાર્યાલય, હુજરાતપાગા, વડોદરા-૩૮૦ ૦૦૧-INDIA

સર્જક પરીચય બીજે પાને

સ્વ. કાંતાબહેન

શ્રી. હરવીલાસબહેન

સર્જક-પરીચય..

‘પછી ખબર પડી કે ‘હરીશ્ચંદ્ર’ એક નહીં; પણ બે વ્યક્તિઓ છે. બન્ને સ્ત્રીઓ. એકનું નામ ચંદ્રકાન્તા, બીજાનું હરવીલાસ. બન્ને વીનોબાની માત્ર શીષ્યા જ નહીં; તેમના સેવાયજ્ઞમાં સક્રીય રીતે આજીવન કાર્ય કરનારી વ્રતધારીણીઓ. સાહીત્યના રસને ઘુંટીઘુંટીને પીનારીઓ.’

-ગુલાબદાસ બ્રોકર, પુણે, ૧ ડીસેમ્બર ૧૯૯૨, ‘વીણેલાં ફુલ’ ભાગ-૧૦ની પ્રસ્તાવનામાંથી સાભાર..

‘ભુમીપુત્રના છેલ્લે પાને પ્રગટતી ‘હરીશ્ચંદ્ર’ બહેનોની સંક્ષેપ કથાઓ ગુજરાતી લેખનમાં વીશેષ ભાવે સ્થાન પામી છે. આ કથાઓ એ બહેનોની સ્વતંત્ર કૃતિઓ નથી; ભારતની વીવીધ ભાષાઓમાંથી ચુંટી કાઢેલાં ફુલો તેમણે ગુજરાતી ભાષાપ્રેમીઓને ધર્યાં છે પણ એની વીશેષતા જેટલી એના લાઘવમાં છે, એટલી જ એની જબ્બર સુચકતામાં છે....અનુવાદ તો આ છે નહીં; બધું જ નવું સ્વરૂપ છે. નવું સ્વરૂપ આપવું; છતાં જુનું રાખવું અને પોતાની જાતને ક્યાંય દેખાવા ન દેવી, તે એક તપ માગે છે. આવી મધુર તપસ્વીતા તો બન્ને બહેનોનાં જીવનમાં છે જ; પણ આમાં પણ એ તપ ઉતર્યું છે.

‘વીનોબાજીની પ્રેરણાથી લગભગ ચીર પ્રવાસમાં રહેનારી આ બહેનોએ દક્ષીણ-ઉત્તર-પુર્વ-પશ્ચીમ ભારતમાંથી આ બધી વાર્તાઓ કેવી રીતે શોધી અને તેનો પુનર્જન્મ બન્નેએ કેવી રીતે કર્યો તે પણ એક નવાઈભરી ઘટના છે. બે જણ લખે; છતાં એક જણે, એક હાથે લખ્યું હોય તેવું લાગે, તે બન્નેનાં મનૈક્યની પ્રસાદી છે...આવી પ્રસાદી મળતી રહો અને આપણે આરોગતા રહીએ...’

--મનુભાઈ પંચોલી- લોકભારતી-સણોસરા, ૨૧-જાન્યુ. ૧૯૮૪ ‘વીણેલાં ફુલ’ ભાગ-૧ની પ્રસ્તાવનામાંથી સાભાર..

સને ૨૦૦૦માં ચંદ્રકાન્તાબહેન દેવલોક થયાં. જોડી ખંડીત થઈ. એક વરસ થતાં હરવીલાસબહેને તેમને અંજલી અર્પતી એક પુસ્તીકા ‘સુમીરન’ કરી. તેમાં તેમને અંજલી અર્પતાં તેઓ લખે છે : ‘જોતજોતામાં વરસ થવા આવ્યું. એક દીવસ એવો નથી ગયો, જ્યારે મારી બહેન કાન્તા અનેક વાર અનેક વીધ રીતે યાદ ન આવી હોય. દૈહીક વીયોગનું દુખ અને આત્મીય સ્મરણનું સુખ--બંને સાથે સાથે. પયાસ વરસનું અમારું સહજીવન. સાથે જીવ્યાં, સાથે ધબક્યાં, સાથે એકત્વની અમીટ અનુભુતી પામ્યાં. સતત એનું સ્મરણ થતું રહે અને આંખો ઉભરાઈ આવે, તો સાથે જ હૈયું પુલકીત થઈ ઉઠે.’

માત્ર બે જ પાનમાં સમાતી આ વાર્તાઓ 'યજ્ઞ પ્રકાશને' એક પુસ્તીકામાં ૪૦ વાર્તા હોય એવી ૧૬ પુસ્તીકાઓ 'વીણેલાં ફુલ' નામે પ્રકાશીત કરી છે.. લગભગ છસો જેટલી વાર્તાઓ એમાં સંઘરાઈ છે ! (પ્રકાશક : 'યજ્ઞ પ્રકાશન સમીતી', હુજરાત પાગા, વડોદરા-૩૯૦ ૦૦૧ મુલ્ય : એક ભાગના રુપીયા : ત્રીસ) ... હરવીલાસબહેન આ તપ જારી રાખે એ જ પ્રાર્થના..

--ઉત્તમ ગજજર(સુરત) અને બળવંત પટેલ(ગાંધીનગર)

'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' -- વર્ષ : ત્રીજું -- અંક : 129 -- November 25, 2007
'ઉઝાજોડણી'માં અને 'વીજયા' ફેન્ટમાં અક્ષરાંકન: uttamgajjar@hotmail.com

શુક્રવાર ૧૩મી જાન્યુઆરી ૨૦૦૬ના દીને મુંબઈ ખાતે લેક્સીકોનના થયેલા પ્રથમ લોકાર્પણ પછી 5,50,000 જેટલા ભાષાપ્રેમીઓએ અત્યાર સુધીમાં <http://www.gujaratilexicon.com> લેક્સીકોનની મુલાકાત લીધી. આપને અને આપ મારફત આપના મીત્રોને પણ લેક્સીકોનની આ નવી interfaceની મુલાકાત લેવાનું નીમંત્રણ છે. વીશ્વનાં કરોડો ગુજરાતી ભાઈ-બહેનો સુધી આ સંદેશો પહોંચાડવામાં સહાય કરી, આપને પણ ગુજરાતી ભાષાની અમુલ્ય સેવાના પુણ્યના અધીકારી બનવા વીનંતી.

આપ સૌના સહયોગ થકી સન્ડે ઈ-મહેફીલના 7000 જેટલા વાચકો થયા અને રોજરોજ નવાં નામો ઉમેરાતાં જાય છે એ પુરવાર કરે છે કે, દેશવીદેશમાં ગુજરાતી વાચનના રસીયા બહુ મોટી સંખ્યામાં છે જ...

સૌનો આભાર..અમારી સન્ડે ઈ-મહેફીલની અત્યાર સુધીની જુની સઘળી પીડીએફ ફાઈલો અમારી વેબસાઈટ <http://gujaratilexicon.com/index.php?action=downloadSeM>

પરથી સરળતાથી ડાઉનલોડ થઈ શકશે. આ જ વેબ સાઈટ પરથી લેક્સીકોન અને શ્રી વીપુલ કલ્યાણી તરફથી લંડનથી પ્રકાશીત થતા 'ઓપીનીયન' માસીકના કેટલાક નમુનાના અંકોની અને શ્રી. પ્રવીણ વાઘાણી (મેલ્બોર્ન-ઓસ્ટ્રેલીયા) તરફથી પ્રકાશીત થતા 'માતૃભાષા' માસીકની મુલાકાતે પણ જઈ શકાશે..

'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' -- વર્ષ : ત્રીજું -- અંક : 129 -- November 25, 2007
'ઉઝાજોડણી'માં અને 'વીજયા' ફેન્ટમાં અક્ષરાંકન: uttamgajjar@hotmail.com

● મધુરેણ સમાપયેત્ ●

પેન્સિલ્વેનીયા-અમેરીકામાં વસેલા અમદાવાદી કાર્ટુનીસ્ટ શ્રી. મહેન્દ્રભાઈ શાહનો

ઈ-મેઈલ સંપર્ક : mahendraaruna@msn.com

એમનો પરીચય પામવા અને એમનાં ખુબ બધાં કાર્ટુન્સ માણવા જુઓ એમની

web site : www.ameamericanamdavadi.com

· 'સન્ડે ઈ-મહેન્દ્રીલ' -- વર્ષ : ત્રીજું -- અંક : 129 -- November 25, 2007
'ઉઝાજોડણી'માં અને 'વીજયા' ફેન્ટમાં અક્ષરાંકન : uttamgajjar@hotmail.com